

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ І СТРУКТУРИ ГОТОВНОСТІ ДО НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

DETERMINATION OF THE ESSENCE AND STRUCTURE OF READINESS FOR SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL ACTIVITIES OF TEACHERS OF HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE SYSTEM OF POSTGRADUATE EDUCATION

У статті розглянуто сутність і структуру готовності до науково-педагогічної діяльності викладачів вищих військових навчальних закладів в системі післядипломної освіти. Сфокусовано увагу на тому, що певна частина науково-педагогічного складу вищих військових навчальних закладів комплектується офіцерами з досвідом служби у військових частинах. Вони мають значний практичний досвід роботи, але не мають достатнього педагогічного досвіду і виявляються не готовими до науково-педагогічної роботи. Здійснено аналіз джерел досліджуваної теми та виявлено відсутність наукових праць присвячених вирішенню практичної проблеми формування готовності викладачів вищих військових навчальних закладів до науково-педагогічної діяльності.

Розкрито значення трактувань і визначень понять «науково-педагогічна діяльність у вищому військовому навчальному закладі», «викладач вищого військового навчального закладу».

На основі науково-педагогічного аналізу визначено, що структура готовності викладачів вищих військових навчальних закладів до науково-педагогічної діяльності містить мотиваційно-цільовий, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний компоненти.

Автор розглядає готовність до науково-педагогічної діяльності викладачів вищих військових навчальних закладів як інтегральне утворення особистості, що базується на засвоєнні нею досвіду військової діяльності й здатності використовувати цей досвід у своїй діяльності; має системну організацію, складну багаторівневу структуру, в якій цілісно взаємодіють мотиваційно-цільовий, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний компоненти, ступінь сформованості яких і визначає здатність до виконання даного виду діяльності, що передбачає використання специфічної матеріально-технічної бази під час проведення занять, проведення практичних занять у специфічних умовах.

Ключові слова: *готовність, науково-педагогічна діяльність, вищій військовий навчальний заклад, викладач вищого військового*

навчального закладу, готовність до науково-педагогічної діяльності.

The article deals with the essence and structure of readiness for scientific and pedagogical activity of teachers of higher military educational institutions in the system of postgraduate education. It is focused on the fact that some of the scientific and pedagogical composition of higher military educational institutions is completed by officers with experience in military units. They have considerable practical experience, but do not have sufficient pedagogical experience and are not ready for scientific and pedagogical work. The sources of the studied topic were analyzed and the lack of scientific works devoted to solving the practical problem of formation of readiness of teachers of higher military educational institutions for scientific and pedagogical activity was revealed.

The importance of interpretations and definitions of concepts "scientific and pedagogical activity in a higher military educational institution", "teacher of higher military educational institution" is revealed.

On the basis of scientific and pedagogical analysis, it is determined that the structure of readiness of teachers of higher military educational institutions for scientific and pedagogical activity contains motivational-target, cognitive, activity and reflexive components.

The author considers the readiness for scientific and pedagogical activity of teachers of higher military educational institutions as an integral formation of personality, based on the acquisition of the experience of military activity and the ability to use this experience in his activity; It has a systemic organization, a complex multi-level structure in which motivational, cognitive, activity, activity components, the degree of formation of which determines the ability to perform this type of activity, which involves the use of specific material and technical base during training, specifics, conducting specifics. Types of classes, practical classes in specific conditions.

Key words: *readiness, scientific and pedagogical activity, higher military educational institution, teacher of higher military educational institution, readiness for scientific and pedagogical activity.*

УДК 378.011.3-051]:378.6:355(477)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/49.2.28>

Черніченко І.Ю.,
аспірантка кафедри технологічної
і професійної освіти
Глухівського національного
педагогічного університету
імені Олександра Довженка

Постановка проблеми у загальному вигляді. В сучасних умовах вимоги до викладачів вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) значною мірою актуалізувалися і набули певних змін, особливо враховуючи вплив військово-політичної обстановки. Викладачі ВВНЗ мають забезпечувати ефективність підготовки військових фахівців, формування в них високих морально-ділових якостей,

здатність і готовність успішно вирішувати складні військово-професійні завдання, зокрема і в екстремальних умовах. Певна частина науково-педагогічного складу ВВНЗ комплектується офіцерами з досвідом служби у військових частинах, офіцерами, які брали участь у бойових діях та міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки. Вони мають значний практичний досвід роботи, досвід

спілкування і взаємодії з людьми, але не мають достатнього педагогічного досвіду і виявляються не готовими до науково-педагогічної роботи. У цьому і проявляється практична проблема дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Щоб переконатись у існуванні чи відсутності науково-педагогічної проблеми нами здійснено аналіз положень наукової новизни дисертацій за напрямом дослідження (табл. 1).

Дослідження, присвячені різним аспектам проблеми оптимізації професійно-педагогічної діяльності науково-педагогічного складу ВВНЗ здійснили такі науковці як Р. В. Ваврик [2], І. А. Яремчук [29], В. О. Цибулько [27], В. В. Гриньков [5], А. І. Войтович [3], О. А. Лопутько [11], О. О. Михайлишин [15]. Питання удосконалення післядипломної освіти викладачів досліджували Ю. С. Присяжнюк [19], С. О. Демченко [8], Л. В. Мороз [16], О. А. Лопутько [11], В. В. Гриньков [5] та інші. Учені І. А. Яремчук [29], Т. Д. Федірчик [24] досліджували розвиток педагогічної техніки, професіоналізму викладачів-початківців (молодих викладачів), учені С. О. Шара [28], С. М. Хатунцева [26] – їх професійно-педагогічну адаптацію. Психологічним аспектам формування готовності викладачів до педагогічної діяльності присвячені дослідження науковців Н. В. Гуртовенко [6], А. А. Бевз [1]. У більшості згаданих досліджень розглядалися поняттєво-категоріальний апарат, принципи, форми та методи, педагогічні умови формування готовності викладачів до професійно-педагогічної діяльності, визначення їх критеріїв, показників та рівнів готовності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. За результатами аналізу дисертацій виявлено відсутність наукових праць присвячених вирішенню практичної проблеми формування готовності викладачів ВВНЗ до науково-педагогічної діяльності.

Метою статті є визначення сутності і структури готовності викладачів ВВНЗ до науково-педагогічної діяльності в системі післядипломної освіти.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо сутність готовності ВВНЗ до науково-педагогічної діяльності. Відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» під науково-педагогічною діяльністю розуміють педагогічну діяльність в університетах, академіях, інститутах та закладах післядипломної освіти, що пов'язана з науковою та (або) науково-технічною діяльністю [22, ст. 1].

На підставі здійсненого аналізу педагогічної діяльності учена Федірчик Т.Д. прийшла до висновку [25, с. 198], що «педагогічна діяльність викладача вищої школи – це особливий вид діяльності, об'єктом якої є людина з притаманними їй якостями. Основна особливість, що вирізняє її з-поміж інших видів діяльності, полягає в тому, що вона формує інші види діяльності та спрямована на формування професійних знань, умінь і навичок майбутніх фахівців; це розумова, творча діяльність, яка постійно розвивається; вона персоніфікована й високо відповідальна, оскільки від рівня фахівців залежить розвиток економіки та народного господарства держави; це розв'язання безкінечної кількості педагогічних задач, кожна з яких передбачає усвідомлення кінцевої мети діяльності, способів її

Таблиця 1

Аналіз положень наукової новизни дисертацій за напрямом дослідження

Положення наукової новизни	Поняттєво-категоріальний апарат	Принципи, форми та методи	Педагогічні умови	Критерії, показники та рівні готовності
Учений, наукова праця				
В. В. Гриньков, 1999 [5]		+	+	+
І. А. Яремчук, 2002 [29]	+	+	+	+
С. М. Хатунцева, 2005 [26]	+		+	+
Р. В. Ваврик, 2005 [2]	+	+		+
С. О. Демченко, 2005 [8]	+		+	+
А.А. Бевз, 2005 [1]	+		+	
В. О. Цибулько, 2007 [27]	+	+	+	+
А. І. Войтович, 2007 [3]	+		+	+
О. О. Михайлишин, 2007 [15]		+	+	+
Л. В. Мороз, 2008 [16]	+	+	+	
О. А. Лопутько, 2008 [11]	+	+	+	
Ю. С. Присяжнюк, 2010 [19]	+	+	+	
С.О. Шара, 2013 [28]	+		+	+
Т. Д. Федірчик, 2016 [24]	+	+	+	+
Н. В. Гуртовенко, 2018 [6]	+	+		+

досягнення шляхом розв'язання багатьох стратегічних і тактичних завдань професійного навчання, виховання та розвитку, які співвідносяться між собою і розв'язуються впродовж навчальної та позанавчальної діяльності студентів». Погоджуємося з розгорнутим змістом визначення, проте зазначаємо, що педагогічна діяльність не формує інші види діяльності, а може здійснити значний вклад у розвиток інших видів діяльності.

На думку Ваврик Р.В., «педагогічна діяльність науково-педагогічних працівників у ВВНЗ – це специфічний вид професійної діяльності, яка становить собою цілеспрямовану, змістовно насичену, організаційно оформлену та методично оптимально побудовану його взаємодію з курсантами у процесах навчання, виховання, розвитку, самовдосконалення й морально-психологічної підготовки офіцерських кадрів» [2, с. 11]. Необхідно погодитись з ученою, що науково-педагогічна діяльність у ВВНЗ є специфічною діяльністю. Ця специфіка відображена в нормативно-правових актах (зокрема, [21]), а також наукових працях таких вчених як Медвідь М.М. та інші [13; 14; 30], проявляється у використанні специфічної матеріально-технічної бази (зокрема, озброєння та військова техніка), у проведенні практичних занять у специфічних умовах (польова навчальна база, навчальні центри, полігони, табори, системи пунктів управління (навчальних командних пунктів) тощо), використання специфічних видів навчальних занять (групове, групова вправа, тактичне (тактико-спеціальне, тактико-стройове) заняття та навчання, командно-штабні навчання та воєнна (воєнно-спеціальна) гра).

Отже, під науково-педагогічною діяльністю у ВВНЗ будемо розуміти педагогічну діяльність у ВВНЗ, що передбачає використання специфічної матеріально-технічної бази, проведення специфічних видів занять, проведення практичних занять у специфічних умовах, а також пов'язана з науковою та науково-технічною діяльністю.

Виходячи з визначення «викладацької діяльності» в Законі України «Про освіту» [23, ст. 1], викладач – це особа, діяльність якого спрямована на формування знань, інших компетентностей, світогляду, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей, емоційно-вольових та/або фізичних якостей здобувачів освіти.

В Законі України «Про вищу освіту» – науково-педагогічні працівники – це особи, які за основним місцем роботи у закладах вищої освіти провадять навчальну, методичну, наукову (науково-технічну, мистецьку) та організаційну діяльність [20, ст. 53]. Виходячи з цього викладач ВВНЗ свою діяльність здійснює у кількох напрямках: навчальна, методична, наукова, організаційна.

Особливою вимогою до викладача ВВНЗ є досвід проходження військової служби на посадах, які відповідають змісту освітніх компонентів

що реалізує викладач. Такий досвід може формуватися шляхом періодичного стажування на посадах, які відповідають змісту освітніх компонентів що реалізує викладач.

Отже, викладач ВВНЗ – це особа, діяльність якого спрямована на формування необхідних компетентностей здобувачів військової освіти виходячи зі сформованого досвіду проходження військової служби та/або періодичного стажування на посадах, які відповідають змісту його освітніх компонентів.

Розглянемо дефініції поняття «готовність». Термін «готовність» виник в експериментальній психології в кінці XIX ст., пізніше був перенесений у психолого-педагогічні дослідження в контексті теорії діяльності, зокрема професійної.

У сучасній науковій літературі готовність, насамперед, пов'язується з діяльністю взагалі. Існує два основних підходи до визначення сутності готовності: функціональний та особистісний.

Отже, науковці визначають «з одного боку, готовність є особистісною (емоційно-інтелектуальна, вольова, мотиваційна, що включає інтерес, ставлення до діяльності, почуття відповідальності, упевненість в успіху, потребу виконання поставлених завдань на високому професійному рівні, керування своїми почуттями, мобілізації сил, подолання непевності тощо); з іншого – операційно-технічною, що включає інструментарій педагога (професійні знання, уміння, навички і засоби педагогічного впливу)» [18].

Найбільшого поширення в психолого-педагогічній літературі набув підхід, відповідно до якого готовність розглядається як результат професійної підготовки і розуміється як стійке та багатоаспектне утворення особистості, що включає ряд компонентів, адекватних до вимог, змісту та умов діяльності, які у своїй сукупності дозволяють суб'єкту більш або менш успішно здійснювати даний процес [9].

З метою визначення змісту поняття «готовність викладачів ВВНЗ до науково-педагогічної діяльності» спочатку проаналізуємо трактування існуючих понять «готовність особистості до діяльності» (табл. 2).

Аналізуючи пропонувані визначення необхідно погодитись з такими ученими, як Р. В. Ваврик [2], А. В. Демченко [7] з тим, що готовність є особистісне утворення. Проте погоджувачись з Р. В. Ваврик, ми не будемо обмежуватись дослідженням готовності лише викладачів загальновійськових дисциплін. Відповідно до стандартів вищої освіти України галузі знань 25 Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону, компетентності поділяються на інтегральну, загальні та спеціальні, формування яких здійснюється через різні освітні компоненти різних кафедр. Саме тому наше дослідження стосується усіх викладачів ВВНЗ до науково-педагогічної діяльності.

Як ми зазначали вище, викладач ВВНЗ – це особа, діяльність якого спрямована на формування

Трагування поняття «готовність особистості до діяльності»

Пор. №	Автор та посилання на джерело	Визначення поняття «готовність особистості до діяльності»
1	Р.В. Ваврик [2]	«професійна готовність науково-педагогічних працівників загальновійськових дисциплін до педагогічної діяльності є цілісним внутрішнім особистісним утворенням, яке є похідним від інтегрованої єдності його теоретико-педагогічних і практично-педагогічних, загальнонаукових і військово-професійних умінь, а також особистісних, військово-спеціальних, моральних, психологічних і фізичних здатностей щодо творчого розв'язання педагогічних завдань у процесі підготовки офіцерських кадрів»
2	В.О. Цибулько [27]	адаптаційна готовність цивільного викладача до науково-педагогічної діяльності у ВВНЗ розглядається як складна, інтегральна властивість особистості, яка характеризує її придатність до виконання завдань професійної діяльності
3	А. В. Демченко [7]	«цілісне особистісне динамічне утворення, набуте в результаті спеціального навчання, що включає у свою структуру взаємопов'язані елементи – науково-теоретичний, практичний і психологічний»
4	Г. В. Непеїна [17]	«якість особистості, в якій виражено її прихильність до здійснення діяльності, а також ступінь засвоєння нею елементів, відповідного соціального досвіду і здатність використовувати цей досвід у професійній діяльності»
5	С. Д. Максименко, О. М. Пелех [12]	«цілеспрямований прояв особистості, який включає погляди, переконання, знання, звички, уміння, ставлення, мотиви, вольові та інтелектуальні якості, почуття, установки; її становлення відбувається впродовж моральної, психологічної, професійної та фізичної підготовки і є результатом усебічного особистісного розвитку особистості з урахуванням вимог, обумовлених особливостями професії; окрім того, дослідники визначають психологічну готовність як важливу умову цілеспрямованої ефективної діяльності, її стійкості й регуляції; вона дає можливість особистості вдало виконувати професійні обов'язки, правильно застосовуючи попередній досвід, знання, особистісні якості та адаптуючись до виконання певних дій у разі виникнення непередбачуваних перешкод»
6	А. А. Бевз [1]	«певний ступінь відповідності змісту і стану психіки, фізичного здоров'я, якостей вимогам діяльності»

необхідних компетентностей здобувачів військової освіти виходячи зі сформованого досвіду проходження військової служби та/або періодичного стажування на посадах, які відповідають змісту його освітніх компонентів. Тому повністю погоджуємося з визначеннями С. Д. Максименко, О. М. Пелех [12], Г. В. Непеїна [17], які вважають що готовність особистості до діяльності базується на засвоєнні нею певного досвіду і здатність використовувати цей досвід у професійній діяльності.

Слід також звернути увагу на те, що готовність у особистості може бути сформована лише за умови, що вона має чітке уявлення про зміст та структуру діяльності і її якості та сформовані компетентності будуть відповідати вимогам тієї діяльності (А. А. Бевз [1], В.О. Цибулько [27], С. Д. Максименко, О. М. Пелех [12]).

На основі аналізу літератури та власного бачення проблеми готовність викладачів ВВНЗ до науково-педагогічної діяльності розглядається нами як інтегральне утворення особистості, що базується на засвоєнні нею досвіду військової діяльності й здатності використовувати цей досвід у своїй діяльності; має системну організацію, складну багаторівневу структуру, в якій цілісно взаємодіють певні компоненти, ступінь сформованості яких і визначає здатність до виконання даного виду

діяльності, що передбачає використання специфічної матеріально-технічної бази під час проведення занять, проведення специфічних видів занять, проведення практичних занять у специфічних умовах.

Розглядаючи структуру готовності викладачів ВВНЗ до науково-педагогічної діяльності. Аналіз виділення компонентів у структурі готовності особистості до діяльності відображено в табл. 3.

У визначенні структурних компонентів готовності до професійної діяльності не існує єдиної думки, вчені по-різному визначають її структуру. Т. А. Гармаш вважає, що вивчати структуру готовності особистості потрібно відповідно до конкретного виду діяльності, враховуючи загальні, універсальні для будь-якої професійної діяльності компоненти та специфічні професійні компоненти готовності, які властиві саме для певного виду діяльності [4, с. 6]. Погоджуємося з цією думкою.

Результати аналізу наукової літератури дозволили виявити спільне в поглядах вчених щодо визначення структурних компонентів готовності до професійної діяльності. Більшість дослідників виділяють такі основні складові компоненти готовності: мотивацію і ставлення (психологічний компонент); знання (когнітивний або теоретичний компонент); уміння і здатність їх застосовувати (практичний або операційний компонент).

Аналіз виділення компонентів у структурі готовності особистості до діяльності

Учений, наукова праця	Компонент	Перший компонент	Другий компонент	Третій компонент	Четвертий компонент
Н.В. Гуртовенко [6, с. 5]		мотиваційно-ціннісний	когнітивно-інтелектуальний	операційно-діяльнісний	рефлексивний
В.О. Цибулько [27, с. 5]		мотиваційний	когнітивний	операційно-процесуальний	емоційно-вольовий
Т.А. Гармаш [4, с. 5]		мотиваційний	когнітивний	операційний	
Э.Ф. Зеер [10, с. 5]		мотиваційний	орієнтаційний	операційний	оціночний
Р.В. Ваврик [2, с. 5]			теоретичний	практичний	особистісний
Л.В. Мороз [16, с. 5]		мотиваційний	змістовний	регулятивний	

На думку В.О. Цибулько, який розглядав адаптаційну готовність цивільного викладача до науково-педагогічної діяльності у ВВНЗ, структуру зазначеної готовності складають такі чотири взаємопов'язані компоненти: мотиваційний, когнітивний, операційно-процесуальний та емоційно-вольовий [27, с. 12].

Характеризуючи психологічні умови формування готовності майбутніх педагогів до професійної самореалізації, Н.В. Гуртовенко пропонує такі її структурні компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інтелектуальний, операційно-діяльнісний і рефлексивний [6, с. 9]. В порівнянні з іншими дослідженнями дана структура готовності більше враховує специфіку науково-педагогічної діяльності, оскільки рефлексія передбачає здатність особистості вірно оцінювати результати своєї діяльності та результати діяльності інших людей.

Виходячи із аналізу наукових праць, узагальнення різних поглядів, вважаємо, що структура готовності ВВНЗ до науково-педагогічної діяльності містить такі компоненти:

мотиваційно-цільовий – формує та розвиває стійке позитивне ставлення викладачів ВВНЗ до науково-педагогічної діяльності, у якій відображаються потреби, інтереси, бажання удосконалювати свої компетентності, прагнення до самореалізації та самовдосконалення;

когнітивний – охоплює наявність у викладачів ВВНЗ комплексу психолого-педагогічних знань, що є основою здійснення науково-педагогічної діяльності;

діяльнісний – базується на засвоєнні науково-педагогічним працівником ВВНЗ досвіду військової діяльності й здатності використовувати цей досвід на практиці;

рефлексивний – передбачає сформованість здатності до самооцінювання та рефлексії (оцінювання успіхів та виявлення недоліків своєї науково-педагогічної діяльності і передбачення шляхів її оптимізації).

Висновки. На основі аналізу літератури та власного бачення проблеми готовність викладачів ВВНЗ до науково-педагогічної діяльності

розглядається як інтегральне утворення особистості, що базується на засвоєнні нею досвіду військової діяльності й здатності використовувати цей досвід у своїй діяльності; має системну організацію, складну багаторівневу структуру, в якій цілісно взаємодіють мотиваційно-цільовий, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний компоненти, ступінь сформованості яких і визначає здатність до виконання даного виду діяльності, що передбачає використання специфічної матеріально-технічної бази під час проведення занять, проведення специфічних видів занять, проведення практичних занять у специфічних умовах.

Виходячи із аналізу наукових праць, узагальнення різних поглядів, вважаємо, що структура готовності викладачів ВВНЗ до науково-педагогічної діяльності містить мотиваційно-цільовий, когнітивний, діяльнісний та рефлексивний компоненти.

Перспективами подальших досліджень є виявлення та обґрунтування сукупності педагогічних умов підготовки викладачів ВВНЗ до науково-педагогічної діяльності в системі післядипломної освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

- Бевз А.А. Психологічні умови подолання труднощів у педагогічній діяльності викладачем вищого військового навчального закладу : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09 ; Нац. акад. держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2005. 20 с.
- Ваврик Р.В. Розвиток професійної готовності викладачів загальновійськових дисциплін до педагогічної діяльності у вищих військових навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04; Нац. акад. оборони України. К., 2005. 20 с.
- Войтович А.І. Формування індивідуального стилю педагогічної діяльності викладача вищого військового навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2007. 20 с.
- Гармаш Т. А. Готовність до професійної діяльності як передумова ефективної управлінської діяльності майбутнього фахівця із логістики. *Науковий огляд*. 2017. № 4 (36). С. 1–10.

5. Гриньков В.В. Шляхи та умови підвищення педагогічної творчості викладачів вищих військових навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02 ; Нац. акад. прикордон. військ України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 1999. 17 с.

6. Гуртовенко Н.В. Психологічні умови формування готовності майбутніх педагогів до професійної самореалізації : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2018. 20 с.

7. Демченко А. В. Теоретичні засади формування готовності майбутніх фахівців пожежно-рятувальної служби до виховної роботи у підрозділах. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. 2013. Вип. 28(2). С. 61–67.

8. Демченко С.О. Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін вищих технічних закладів освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 ; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В.Винниченка. Кіровоград, 2005. 20 с.

9. Дьяченко М. И., Кандыбович Л. А. Психологические проблемы готовности к деятельности. Минск : Изд-во Беларус. ун-та, 1976. 176 с.

10. Зеер Э.Ф., Павлова А.М., Садовникова Н.О. Профориентология: Теория и практика : учебное пособие для высшей школы. М. : Академический Прозект, Екатеринбург : Деловая книга, 2004. 192 с.

11. Лопутько О. А. Підготовка викладачів до організації самостійної роботи курсантів у системі методичної роботи навчальних закладів МВС України [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 ; Вінницький держ. педагогічний ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2008. 20 с.

12. Максименко С. Д., Пелех О. М. Фахівця потрібно моделювати (наукові основи готовності випускника педвузу до педагогічної діяльності). *Рідна школа*. 1994. № 3–4. С. 6–10.

13. Медвідь М. М. Методика підготовки вищого військового навчального закладу до акредитації за критеріями оцінювання якості освітньої програми №№ 1 та 2. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2020. Вип. 1. С. 129–137.

14. Методика розвитку системи внутрішнього забезпечення якості закладу вищої освіти, особливості здійснення її процедур та заходів у вищому військовому навчальному закладі / М. М. Медвідь та ін. *Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки*. 2020. Вип. 3. С. 226–235.

15. Михайлишин О.О. Формування професійно-педагогічної готовності офіцерів-прикордонників до виховної роботи в умовах нестандартних ситуацій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2007. 20 с.

16. Мороз Л. В. Формування готовності викладачів до виховної роботи зі студентською молоддю у методичній діяльності вищих навчальних закладів І–ІІ рівнів акредитації : автореф. дис. ... канд. пед. наук ; Центр. ін-т післядиплом. пед. освіти АПН України. К., 2008. 21 с.

17. Непсіна Г. В. Формування готовності студентів-екологів до реалізації стратегії сталого розвитку в професійній діяльності. *Педагогіка*. 2011. № 161. С. 29.

18. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / За ред. З. Н. Курлянд. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : Знання, 2005. 399 с.

19. Присяжнюк Ю.С. Розвиток методичної компетентності викладачів дисциплін гуманітарного циклу у системі післядипломної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 ; Нац. акад. пед. наук України. К., 2010. 20 с.

20. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 22.06.2022).

21. Про затвердження Положення про особливості організації освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти : Міноборони України; Наказ, Положення від 09.01.2020 № 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-20#Text> (дата звернення: 22.06.2022).

22. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> (дата звернення: 22.06.2022).

23. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 22.06.2022).

24. Федірчик Т. Д. Теоретико-методичні засади розвитку педагогічного професіоналізму молодого викладача вищої школи в процесі науково-педагогічної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. Київ, 2016. 40 с.

25. Федірчик Т. Д. Науково-педагогічна діяльність викладача вищого навчального закладу: структурно-компонентний аналіз. *Освіта регіону*. 2010. № 2. С. 194–198.

26. Хатунцева С.М. Педагогічні умови адаптації викладача-початківця до професійно-педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Х., 2005. 22 с.

27. Цибулько В.О. Формування адаптаційної готовності цивільних викладачів до педагогічної діяльності у вищому військовому навчальному закладі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 ; Нац. акад. Держ. прикордон. служби України ім. Б.Хмельницького. Хмельницький, 2007. 20 с.

28. Шара С.О. Професійно-педагогічна адаптація молодих викладачів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 ; ДВНЗ «Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2013. 20 с.

29. Яремчук І.А. Розвиток педагогічної техніки викладачів-початківців вищих військових навчальних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02 ; Нац. акад. Прикордонних військ України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2002. 18 с.

30. The Development of Readiness for the Educational Activities in Teachers of Higher Military Educational Institutions / M. Medvid et al. Proceedings of the 2020 3rd International Seminar on Education Research and Social Science (ISERSS 2020), Advances in Social Science, Education and Humanities Research. 2021. Volume 516. P. 416–422.